

Господарське право, господарсько-процесуальне право

УДК 346.21:620.91:658.11 (477)

Вікторія Голенко *

**ВІДВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ЯК ПЕРШОЧЕРГОВА СКЛАДОВА
ПОРЯДКУ СТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ГЕНЕРУЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ
ВІТРОЕНЕРГЕТИКИ**

Статтю присвячено дослідженню об'єктивної проблеми відсутності встановленого, змістовно обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики (вітровою електроустановкою, вітровою електростанцією), порядку створення та припинення генеруючих підприємств вітроенергетики, а саме щодо відводу земельної ділянки. Наводиться визначення, у тому числі недоліків, існуючого (базового), змістовно обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики і зумовленого імперативним рівнем встановленої нормативно-правової основи правового статусу, порядку створення та припинення виробників електричної енергії з енергії вітру, а саме щодо відводу земельної ділянки. Надається огляд діючого профільного законодавства України та зарубіжних країн стосовно цього питання. Акцентовано увагу на необхідності сприйняття щодо відводу земельної ділянки, в рамках обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики порядку створення та припинення генеруючих підприємств вітроенергетики, досвіду зарубіжних країн, що забезпечить встановлення, до того ж диспозитивних, положень зазначеної складової.

Ключові слова: виробники електричної енергії з енергії вітру, генеруючі підприємства вітроенергетики, правовий статус, система елементів правового статусу, генеруючий об'єкт вітроенергетики (вітрова електроустановка, вітрова електростанція), порядок створення та припинення, відвід земельної ділянки.

Голенко В. Э. Отвод земельного участка как первоочередная составляющая порядка создания и прекращения генерирующих предприятий ветроэнергетики.

Статья посвящена исследованию объективной проблемы отсутствия установленного, содержательно обусловленного генерирующим объектом ветроэнергетики (ветровой электроустановкой, ветровой электростанцией), порядка создания и прекращения генерирующих предприятий ветроэнергетики, а именно относительно отвода земельного участка. Приводится определение, в том числе недостатков, существующего (базового), содержательно обусловленного генерирующим объектом ветроэнергетики и predeterminedного императивным уровнем установленной нормативно-правовой основы правового статуса, порядка создания и прекращения производителей электрической энергии из энергии ветра, а именно относительно отвода земельного участка. Представляется обзор действующего профильного законодательства Украины и зарубежных стран касательно этого вопроса. Акцентируется внимание на необходимости восприятия относительно отвода земельного участка, в рамках обусловленного генерирующим объектом ветроэнергетики порядка создания и прекращения генерирующих предприятий ветроэнергетики, опыта зарубежных стран, что обеспечит установление, к тому же диспозитивных, положений обозначенной составляющей.

Ключевые слова: производители электрической энергии из энергии ветра, генерирующие предприятия ветроэнергетики, правовой статус, система элементов правового статуса, генерирующий объект ветроэнергетики (ветровая электроустановка, ветровая электростанция), порядок создания и прекращения, отвод земельного участка.

Golenko V. E. Allotment of ground area as the urgent forming element of order of wind energy generative enterprises creation and cessation.

In the article it is investigated objective problem of absence of prescribed, content stipulated with wind energy generative object (wind electric installation, wind electric power station), order of wind energy generative enterprises creation and cessation, viz about allotment of ground area.

The determination, including lacks, of existing (base) order, content stipulated with wind energy generative object and predefined with imperative level of prescribed normative-legal frame of the legal status, of producers of electric energy from wind energy creation and cessation, viz about allotment of ground area, is adduced. There is the review of profile legislation in force of Ukraine and foreign countries concerning this question. Attention is accented on the need to perceive experience of foreign countries about allotment of ground area, within the framework of stipulated with wind energy generative object order of wind energy generative enterprises creation and cessation, that will ensure the regulations of indicated forming element prescription, besides the permissive.

Keywords: producers of electric energy from wind energy, wind energy generative enterprises, legal status, system of elements of the legal status, wind energy generative object (wind electric installation, wind electric power station), order of creation and cessation, allotment of ground area.

Розгляд правового статусу того чи іншого суб'єкта права передбачає, головним чином, дослідження його загальноприйнятих елементів, що надає можливість сформулювати уяву щодо правового положення останнього. При цьому, практичний досвід вказує, що змістовно кожен із зазначених елементів оперує певними складовими, визначеними відповідно до правової природи, господарської діяльності та галузевої належності суб'єктів права, відокремлюючи та акцентуючи, таким чином, відповідні інформаційні блоки й формуючи, у результаті, систему елементів правового статусу зазначених. Однак, враховуючи, що правовий статус, як такий, є сукупністю правових положень нормативних актів, щодо, закріплених в них самих, відповідних суб'єктів права, відносно кожного його складового елементу, виникає проблема відсутності встановленої системи елементів правового статусу генеруючих підприємств вітроенергетики, змістовно обумовленої генеруючим об'єктом вітроенергетики (вітровою електроустановкою, вітровою електростанцією), зокрема порядку створення та припинення зазначених суб'єктів господарювання, а саме щодо відводу земельної ділянки. Адже, визначеність суб'єкта права, як генеруючого підприємства вітроенергетики, та суб'єктного складу генерування електричної енергії з енергії вітру (генеруючої компанії вітроенергетики, генеруючого підприємства вітроенергетики, як такого, та приватного домогосподарства вітроенергетики), супроводжується не встановленою щодо та для них нормативно-правовою основою. До того ж, існуюча (базова) система елементів правового статусу виробників електричної енергії з енергії вітру, змістовно обумовлена генеруючим об'єктом вітроенергетики і зумовлена імперативним рівнем встановленої нормативно-правової основи останнього, що передбачає її суперечливість й, отже, необхідність відповідного оновлення, є все ще не визначеною. Зокрема порядок створення та припинення зазначених суб'єктів господарювання, а саме щодо відводу земельної ділянки. У той час, як відвід земельної ділянки здійснюється безпосередньо для генеруючого об'єкта вітроенергетики, а разом вони складають обумовлену цим генеруючим об'єктом вітроенергетики майнову основу господарювання як виробників електричної енергії з енергії вітру, так і генеруючих підприємств вітроенергетики.

Тому, метою даної статті є визначення, у тому числі недоліків, існуючого (базового), обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики і зумовленого імперативним рівнем встановленої нормативно-правової основи правового статусу, порядку створення та припинення виробників електричної енергії з енергії вітру, а саме щодо відводу земельної ділянки, що передбачає детальне дослідження наведеної складової зазначеного елемента їх правового статусу відповідно до вимог, принципів, приписів, посилань елементів формування нормативно-правової основи диспозитивного рівня правового статусу генеруючих підприємств вітроенергетики. А також, наступне встановлення змістовно скорегованого, обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики, порядку створення та припинення вже генеруючих підприємств вітроенергетики, а саме щодо відводу земельної ділянки. Це сприятиме, у свою чергу, оновленню діючої нормативно-правової основи правового статусу виробників електричної енергії з енергії вітру зокрема, результатом чого є можливість встановлення диспозитивного рівня нормативно-правової основи

правового статусу генеруючих підприємств вітроенергетики, що свідчить про сформованість останнього в цілому.

Розгляду елементів правового статусу суб'єктів права та їх складових, так чи інакше, приділена увага у працях таких науковців, як: Г. О. Борисов, В. М. Корельський, В. Д. Перевалова, Д. В. Задихайло, В. М. Пашков. У свою чергу, дослідженням землі як природного ресурсу в рамках енергетичного права займалися: М. І. Васильєва, О. П. Анісімов, В. Г. Ніколаєв, В. П. Харитонов. При цьому, існуючі наукові доробки хоча й стосуються виробників електричної енергії з енергії вітру, проте мають загальний характер, висвітлюючи, головним чином, екологічні аспекти. Отже, питання безпосередньо відводу земельної ділянки як складової порядку створення та припинення генеруючих підприємств вітроенергетики постає не розробленим, що потребує детального його дослідження та вирішення.

Відвід земельної ділянки, як перша складова порядку створення та припинення виробників електричної енергії з енергії вітру, чітко вказує на відношення останнього, головним чином, до генеруючого об'єкта вітроенергетики, постаючи, звідси, й першим його етапом. Це простежується в рамках положень діючих в Україні нормативно-правових актів щодо відводу земельної ділянки. Спочатку виробником електричної енергії з енергії вітру здійснюється вибір останньої, який передбачає два варіанти: за належним цільовим призначенням – із земель енергетики (земель енергогенеруючих підприємств), або ж з інших категорій земель, що передбачає наступне її відчуження із суспільної потреби та зміну цільового призначення [1; 2]. Надалі, відповідному органу місцевого самоврядування або виконавчій владі (в залежності від розташування землі) зазначеним суб'єктом господарювання подається заява про надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відводу обраної земельної ділянки, яка повинна містити: завдання на розробку проекту землеустрою щодо відводу відповідної земельної ділянки, пояснювальну записку, копію заяви (клопотання) про надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відводу обраної земельної ділянки. Вказана заява в тижневий строк має бути також направлена зазначеним органом на розгляд до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин та спеціально уповноваженого органу містобудування та архітектури. У свою чергу, останні, через десять днів з моменту надходження заяви, мають винести вмотивоване рішення та повідомити його відповідному органу місцевого самоврядування або виконавчій владі. Виходячи з цього, зазначений орган протягом місяця, з моменту надходження заяви, видає дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відводу відповідної земельної ділянки [1; 3].

Після отримання останнього, виробник електричної енергії з енергії вітру розробляє й направляє на погодження відповідному органу місцевого самоврядування або виконавчій владі проект землеустрою щодо відводу обраної ним земельної ділянки, який повинен містити: письмову згоду землевласника (землекористувача), засвідчену нотаріально (у разі відчуження землі); довідку з державної статистичної звітності про наявність землі та її власників (землекористувачів); матеріали геодезичних вишукувань та землепорядного проектування (при формуванні земельної ділянки); обчислення площі земельної ділянки; копії правоустановчих документів на об'єкти нерухомого майна (за наявності таких на земельній ділянці); розрахунок втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва; розрахунок збитків власників землі чи землекористувачів; акт приймання-передачі межових знаків; акт перенесення в натуру санітарно-захисних (захист населення від шкідливого впливу електричних полів) та охоронних зон (забезпечення нормальних умов експлуатації об'єктів енергетики), зумовлених майбутнім генеруючим об'єктом вітроенергетики; обмеження у використанні земельної ділянки; викопіювання місця земельної ділянки з кадастрової книги; викопіювання з кадастрової карти (плану) або інші графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування земельної ділянки; кадастровий план земельної ділянки; матеріали перенесення меж земельної ділянки в натуру; матеріали погодження проекту землеустрою. Та, врешті-решт, відповідний орган після розгляду зазначеного проекту затверджує (погоджує) його і відводить вказаному

суб'єкту господарювання обрану ним земельну ділянку, шляхом надання її у власність чи в оренду (протягом двох тижнів – орган місцевого самоврядування, протягом місяця – орган виконавчої влади), або через забезпечення можливості наступного укладення щодо неї договору купівлі-продажу або оренди між виробником електричної енергії з енергії вітру та землевласником (землекористувачем) [2; 3; 4].

У свою чергу, позитивний досвід Швеції вказує на диспозитивність нормативних положень правових актів країни щодо виділення землі в рамках створення та припинення виробників електричної енергії з енергії вітру, обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики. Зокрема, слід казати про наявність розсуду щодо вибору земельної ділянки та його забезпечення. А саме, передбачається існування поряд із категорією приділених за цільовим призначенням земель енергетики, до яких відносяться вперше сформовані та змінені за цільовим призначенням на такі, категорії додатково визначених земель вітроенергетики. При цьому, окремо зазначаються категорії: невідчужувані (захисні) землі, які складають військові землі, землі оленярства, рибальства, охоти і пташиних маршрутів; та виключені землі. Отже, до складу додатково визначених земель вітроенергетики включені: землі, на яких вже розташовані об'єкти вітроенергетики (зокрема, генеруючі); землі вітроенергетики; землі суміжного цільового використання [5]. Так, перші передбачають землі, на яких розташовані, зокрема, вітрові енергетичні установки або вітроелектростанції, що свідчить про: відповідність розміщення зазначених вимогам планування земельної ділянки, цільове використання й розробленість останньої. Тобто, варто відзначити, що вказані землі за цільовим призначенням можуть бути як землями енергетики, так і вітроенергетики, адже критерієм їх виокремлення є ступінь розробленості (сформованості), а головним посиленням – розширення переліку придатних територій для розвитку вітроенергетики. У свою чергу, землі вітроенергетики передбачають їх виключно галузеве цільове використання, передусім для виробництва електричної енергії з енергії вітру. А землі суміжного цільового використання втілюють їх пристосування одразу для декількох потреб, за умови незаподіяння їм шкоди.

Відповідно до та для забезпечення зазначеного розсуду запроваджено обов'язковий критерій визначення співвідношення рівнів покращення та погіршення, що надає можливість встановити доцільність виділення вказаних земельних ділянок, обумовлюючи неупередженість й, отже, незловживання диспозитивністю [6]. До того ж, позначений критерій постає одним із засобів віднесення земель до категорії виключених, а саме – для вітроенергетики. Адже, вищий рівень погіршення, ніж покращення, пов'язаний із майбутнім розміщенням вітрової електроустановки або вітрової електростанції на певній земельній ділянці, зумовлює не тільки відмову у виділенні останньої, а й віднесення її до категорії виключених земель, зокрема для вітроенергетики.

Не менш змістовним щодо виділення землі як складової обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики порядку створення та припинення виробників електричної енергії з енергії вітру є досвід Великобританії. Зокрема, останній передбачає деякий розсуд, втілений у диспозитивних нормативних положеннях правових актів країни, що свідчить про її доречний відступ від Договору до Енергетичної Хартії та протекцію вітроенергетичного розвитку. В силу цього, в окремих випадках передбачено виділення землі навіть із забороненого фонду, до якого належать: землі національних парків, історичні та античні землі [7]. Подібно до Швеції, у Великобританії також передбачено існування категорії приділених за цільовим призначенням земель енергетики й категорії додатково визначених земель вітроенергетики. Проте, на відміну від вказаної, зазначений розсуд у країні забезпечується через обов'язковий критерій наявності державного інтересу, який передбачає домінування над суспільним і виділення на цій підставі обраної землі [8].

Категорія додатково визначених земель вітроенергетики характерна й для Сполучених Штатів Америки та Федеративної Республіки Німеччина. Так, законодавство останньої передбачає обов'язок виділення спеціальних територій для розвитку генеруючих об'єктів вітроенергетики. Зокрема, особлива перевага надається землям суміжного цільового використання [9]. Оскільки вітрова електроустановка займає тільки 1% від всієї території

вітрової електростанції, а на 99 % площі можливо займатись сільським господарством чи іншою діяльністю. Адже, фундамент зазначеної, діаметром близько 10 м, знаходиться повністю під землею, що розширює можливість сільськогосподарського використання останньої майже до основи башти. Тому, земля під генеруючим об'єктом вітроенергетики, як правило, надається в оренду, що дозволяє фермерам отримати додатковий прибуток. Так, у Сполучених Штатах Америки вартість оренди землі під однією вітровою електроустановкою складає 3000–5000 доларів на рік [10, с. 31].

Виходячи з наведеного, визначена, відповідно до встановленої діючої нормативно-правової основи правового статусу виробників електричної енергії з енергії вітру в Україні (за вітчизняним законодавством), складова порядку створення та припинення наведених закріплює рушійний, проте змістовно дещо імперативний етап – відвід земельної ділянки безпосередньо для генеруючого об'єкта вітроенергетики (вітрової електроустановки, вітрової електростанції), як невід'ємної обов'язкової складової зазначених суб'єктів господарювання. Адже, по-перше, відсутній доречний розсуд відносно вибору земельної ділянки. Так, по суті, передбачено цільове використання лише земель енергетики, оскільки в разі відсутності належної серед таких, залучення інших земель супроводжується зміною цільового призначення обраної з-поміж них на наведене. Тому, постає доцільним встановити перелік категорій земель щодо виробництва електричної енергії, зокрема з енергії вітру, а саме: землі енергетики, додатково визначені землі вітроенергетики: землі, на яких вже розташований об'єкт вітроенергетики (розроблені відповідно до цільового призначення та вимог планування щодо розміщення об'єкта вітроенергетики, зокрема генеруючого (вітрової електроустановки або вітрової електростанції)); землі вітроенергетики (передбачені виключно для галузевого цільового використання, передусім для виробництва електричної енергії з енергії вітру); землі суміжного цільового використання (передбачені для пристосування одразу до декількох цілей (видів господарської діяльності), за умови незаподіяння їм шкоди); виключені землі вітроенергетики (визначені вищим рівнем погіршення ніж покращення від майбутнього розміщення вітрової електроустановки або вітрової електростанції) і невідчужувані землі вітроенергетики (заборонені для галузевого цільового використання, зокрема для виробництва електричної енергії з енергії вітру: землі оборони, землі історико-культурного призначення та землі природно-заповідного й іншого природоохоронного призначення). Завдяки цьому, вбачається не тільки чітке позначення земель, доступних для галузевого цільового використання, а й розширення їх переліку, що створює більше можливостей для здійснення виробництва електричної енергії з енергії вітру, зокрема малою генерацією вітроенергетики (приватним домогосподарством вітроенергетики та малим генеруючим підприємством вітроенергетики з наміром продажу виробленої електричної енергії з енергії вітру на оптовому ринку електричної енергії України) в рамках руху від монополізму до конкуренції.

У зв'язку з цим, вважається необхідним також забезпечити попередній контроль дотримання запропонованого розсуду, шляхом закріплення критерію суспільної потреби та рівня покращення обраної земельної ділянки. Зокрема, перший передбачає виявлення домінування суспільної потреби (державного інтересу) над потребою окремої особи (приватним інтересом) щодо зазначеної земельної ділянки. У свою чергу, другий визначає наявність вищого рівня покращення, ніж погіршення, пов'язаного із майбутнім розміщенням вітрової електроустановки або вітрової електростанції на певній земельній ділянці. Тобто, тільки відповідність обом цим критеріям є підставою відводу обраної земельної ділянки. У такий спосіб, передбачається можливість відповідного органу місцевого самоврядування або виконавчої влади ще до розгляду заяви про надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відводу обраної земельної ділянки по суті, встановити недоцільність відводу зазначеної земельної ділянки. Це дозволить обумовити не тільки неупередженість і незловживання диспозитивністю, а й енергоефективність. Отже, все вищенаведене, з урахуванням позначених оновлень, цілком відповідає відводу земельної ділянки як складовій обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики порядку створення та припинення вже генеруючих підприємств вітроенергетики.

Таким чином, визначення, у тому числі недоліків, існуючого (базового), обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики і зумовленого імперативним рівнем встановленої нормативно-правової основи правового статусу, порядку створення та припинення виробників електричної енергії з енергії вітру, а саме щодо відводу земельної ділянки, та пов'язане з цим наступне сприйняття щодо відводу земельної ділянки, в рамках обумовленого генеруючим об'єктом вітроенергетики порядку створення та припинення вже генеруючих підприємств вітроенергетики, досвіду вищевказаних зарубіжних країн забезпечує встановлення, до того ж диспозитивних, положень зазначеної складової, що є наслідком відступу від суперечливого діючого Договору до Енергетичної Хартії та втіленням відповідності енергетичній безпеці, сприянню інвестиціям, сталому енергетичному розвитку. В силу цього, закономірним постає відповідне оновлення діючої нормативно-правової основи правового статусу виробників електричної енергії з енергії вітру, що серед інших формуватиме новий диспозитивний рівень нормативно-правової основи правового статусу вже генеруючих підприємств вітроенергетики, яка змістовно зумовить, у тому числі, згаданий відвід земельної ділянки, підтверджуючи сформованість останнього в цілому. Отже, переслідуючи мету реалізації зазначеного, пропонується закріплення вищевказаних пропозицій у Законі України «Про альтернативні джерела енергії» в рамках окремого розділу III¹ «Виробництво електричної енергії з енергії вітру».

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (із змін. і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3. – Ст. 27.
2. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 9 липня 2010 р. № 2480-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 1. – Ст. 1.
3. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV (із змін. і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 282.
4. Про оренду землі: Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV (із змін. і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 46. – Ст. 280.
5. Miljöbalk: Miljö-och energidepartementet från 11.06.1998 (1998:808) // Regeringskansliets rättsdatabaser. – 1998. – SFS nr: 1998:808.
6. Plan-och bygglag: Näringsdepartementet RS N från 1.07.2010 (2010:900) // Regeringskansliets rättsdatabaser. – 2010. – SFS nr: 2010:900.
7. Town and Country Planning Act 1990: United Kingdom Parliament from 24.05.1990 // UK Public General Acts. – 1990. – P. 8.
8. Planning Act 2008: United Kingdom Parliament from 26.11.2008 // UK Public General Acts. – 2008. – P. 29.
9. Gesetz für den Vorrang Erneuerbarer Energien (Erneuerbare-Energien-Gesetz, EEG) vom 25 Oktober 2008 // BGBl. – I. – S. 2074.
10. Харитонов В. П. Основы ветроэнергетики: монография / В. П. Харитонов. – М. : ГНУ ВИЭСХ, 2010. – 340 с.

* *Голенко Вікторія Едуардівна – аспірантка Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України.*